

**UCHWAŁA NR VII/...../2015
RADY MIEJSKIEJ W KLESZCZELACH**

z dnia 2015 r.

w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kultury w Gminie Kleszczele na lata 2015 - 2020

Na podstawie art. 18 ust. 1 w związku z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2015 r. poz. 1515 i 1890) uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Strategię Rozwoju Kultury w Gminie Kleszczele na lata 2015 - 2020”, stanowiącą załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Kleszczel.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady

Krzysztof Lange

Strategia Rozwoju Kultury w Gminie Kleszczele na lata 2015-2020

Spis treści

Wstęp.....	3
Diagnoza.....	4
Stan kultury w Gminie Kleszczele. Dane statystyczne	4
Sołectwa.....	4
Mieszkańcy Gminy. Dane demograficzne	4
Gospodarka a kultura	5
Instytucje kulturalne	5
Organizacje obywatelskie i działania kulturalne mieszkańców	6
Polityka kulturalna Gminy	6
Materialne dziedzictwo kulturowe Gminy	6
Kultura w gminie Kleszczele – diagnozy lokalne	7
1. Dasze	7
2. Dobrowoda	8
3. Policzna.....	9
4. Saki	11
5. Suchowolce	12
Podsumowanie: Kultura w sołectwach Gminy Kleszczele.....	12
Grupy odbiorców kultury	13
1. Rodzice z dziećmi	13
2. Młodzież	13
3. Osoby starsze	14
Działania.....	15
I. Współpraca na rzecz kultury	15
II. Miejsca kultury	17
III. Kultura motorem integracji.....	19
IV. Kultura motorem rozwoju	20
Monitoring i ewaluacja.....	23

Wstęp

Niniejszy dokument jest wynikiem prac prowadzonych między wrześniem 2014 a lipcem 2015 roku. W tym okresie spotykaliśmy się z mieszkańcami w pięciu sołectwach gminy Kleszczewo, gdzie wspólnie prowadziliśmy badania dotyczące potencjału kultury i potrzeb. Wnioski przedstawialiśmy na spotkaniach w pięciu świetlicach wiejskich: w Daszach, Dobrowodzie, Policznej, Sakach i Suchowolcach. Następnie odbyły się trzy warsztaty strategiczne w MOKSiR. Wszystkie cele i działania opisane w niniejszej Strategii zostały wypracowane na warsztatach w świetlicach i MOKSiR przez mieszkanki i mieszkańców. Nad Strategią podczas spotkań pracowali:

Ludwika Adamiec, Walenty Adamiec, Maria Aleksiejuk, Władzim Andrusiewicz, Dymitr Artysiewicz, Lidia Bagrowska, Piotr Besierda, Taisa Bielak, Halina Boguń, Bartek Borona, Łukasz Borona, Jolanta Chilkiewicz, Joanna Chmielewska, Daria Maria Chrzanowska, Anna Czyżewska, Andrzej Ćwik, Ewa Dermiaha, Tamara Doroszkiewicz, Tomasz Doroszkiewicz, Magdalena Dubińska, Nina Dubkowicz, Ireneusz Artur Duda, Walentyna Duda, Eugeniusz Filimoniuk, Halina Gawryluk, Rafał Genczyca, Maria Gierasimiuk, Olga Gitewska, Anna Golonko, Nina Golonko, Barbara Jakimiuk, Joanna Jakubowska, Urszula Janowska, Irena Jawdosiuk, Nina Jawdosiuk, Halina Karawiajczyk, Eugenia Kazimieruk, Michał Kazimieruk, Alina Kisiel, Anna Kisiel, Maria Kisiel, Małgorzata Klimowicz, Maria Klimowicz, Maksim Koc, Zbigniew Koc, Krzysztof Kondrat, Elżbieta Korowaj, Leon Kotik, Marta Kownacka, Bazyli Kruk, Mikołaj Kupryciuk, Mirosław Kupryciuk, Rafał Kupryciuk, Teresa Kupryciuk, Antonina Lewczuk, Krystyna Lipińska, Antoni Maciejczuk, Eudokia Markiewicz, Maria Markiewicz, Walentyna Markiewicz, Marek Martynowicz, Nadzieja Matujewicz, Joanna Micewicz, Michał Micewicz, Nina Micewicz, Ludmiła Młodzianowska, Helena Mojsewicz, Anna Nazaruk, Antonina Niegerowicz, Irena Niegierewicz, Krystyna Niegowska, Katarzyna Niewińska, Anna Noskowicz, Józef Piaskowski, Leon Piekutin, Halina Piliczuk, Mariusz Piliczuk, Mikołaj Podłaszczyk, Barbara Popławska, Ewa Przybylska-Rosa, Jan Przybylski, Walentyna Rejsko, Eugeniusz Romaniuk, Aleksy Roszczenko, Luba Roszczenko, Wiera Roszczenko, Olga Ruta, Agata Rychcik-Skibińska, Olga Sałczyk, Anna Sacharczuk, Helena Sacharczuk, Maria Sajewicz, Andrzej Sidoruk, Nadzieja Sidoruk, Walentyna Sidoruk, Zenon Sielewonowski, Klara Skarżyńska, Stanisław Skarżyński, Dariusz Skibiński, Marek Skomorowski, Justyna Sobczak, Krzysztof Sobczak, Mariola Sobczak, Aneta Stepianiuk, Nina Stepianiuk, Aleksandra Zofia Szatyłowicz, Anna Szczygół, Anna Szewiak, Katarzyna Towarek, Barbara Włodarczyk, Honorata Waluk, Edward Wiecha, Nina Zalewska, Jan Zielinko, Irena Zinczuk, Michał Ziniewicz.

Diagnoza

Stan kultury w Gminie Kleszczele. Dane statystyczne

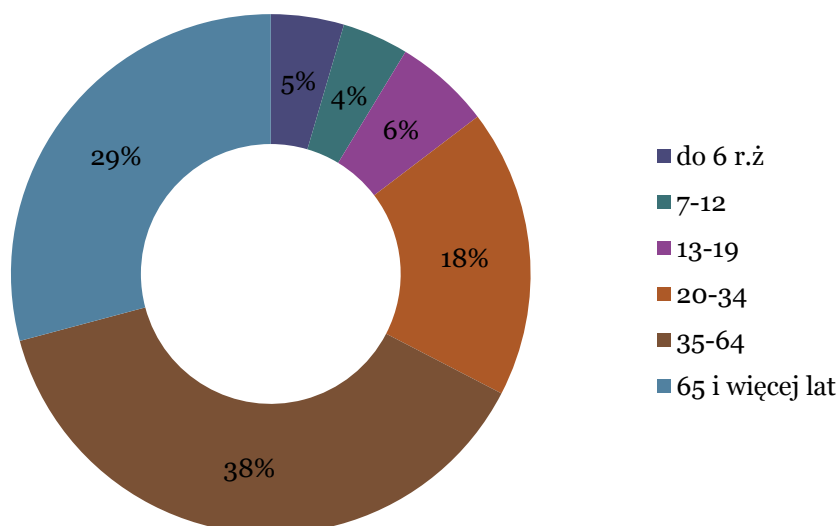
Sołectwa

Gmina Kleszczele ma charakter miejsko-wiejski. Na jej obszarze leży miasto Kleszczele i czternaście sołectw. W dziewięciu sołectwach (Dasze, Dobrowoda, Gruzka, Policzna, Saki, Suchowolce, Toporki, Zaleszany, Żuki) działają świetlice wiejskie. Wszystkie placówki mają swoich opiekunów, których zadaniem jest dbanie o porządek w świetlicach i udostępnianie ich na spotkania mieszkańców. Jednocześnie w żadnej świetlicy nie jest zatrudniony animator, który pełniłby dyżury w określonych godzinach lub prowadził spotkania. Zajęcia w świetlicach odbywają się sporadycznie w trybie projektowym. Pewnym wyjątkiem jest świetlica w Policznej, gdzie dzięki współpracy opiekunki świetlicy, Stowarzyszenia „Pocztówka” i Parafii Podwyższenia Krzyża Świętego w Werstoku odbywają się comiesięczne tematyczne spotkania mieszkańców. Także w Suchowolcach dzięki współpracy opiekunki świetlicy z Bractwem Prawosławnym zaczęły odbywać się spotkania mieszkańców.

Mieszkańcy Gminy. Dane demograficzne

Gminę Kleszczele zgodnie z danymi BDL GUS za 2014 rok zamieszkują 2662 osoby. Połowa z nich (1321) żyje w mieście, 1341 osób na obszarach wiejskich. Dzieci i młodzież stanowią 15% mieszkańców. 18% to młodzi dorośli w wieku od 20 do 34 roku życia. Większość mieszkańców (1018) jest w wieku produkcyjnym 35–64. Niemal jedna trzecia mieszkańców gminy ma 65 lub więcej lat.

Wykres 1. Struktura wieku mieszkańców Gminy Kleszczele.

Źródło: BDL GUS

Społeczeństwo Kleszczel się starzeje, a liczba mieszkańców w gminie się zmniejsza. Saldo migracji jest ujemne i w 2014 roku wyniosło -6 (w 2013: -10, a w 2012: -1). Mieszkańcy

twierdzą, że głównym motywem wyjazdów jest poszukiwanie pracy. Również wskaźnik przyrostu naturalnego (stosunek urodzeń do zgonów) jest ujemny i w 2014 roku wyniósł -43 (-22 w 2013 i -36 w 2012)¹.

Gospodarka a kultura

Jak wynika z danych Powszechnego Spisu Rolnego, główną gałęzią gospodarki jest rolnictwo. W gminie działa 716 gospodarstw rolnych. Pozostałe gałęzie gospodarki to handel (19% przedsiębiorstw), przetwórstwo przemysłowe (18%) i budownictwo (11%). W branży kultura, rozrywka i rekreacja w 2014 działało 3% podmiotów gospodarczych. Dla porównania w 2010 roku przedsiębiorstwa sektora kultury stanowiły 2%, można więc dostrzec pewien niewielki wzrost. Na tle innych gmin Powiatu Hajnowskiego jest to dość niski wynik. W 2014 roku w Białowieży i Czyżach w branży kultura, rozrywka i rekreacja zarejestrowanych było 6% przedsiębiorstw².

Zgodnie z informacjami zamieszczonymi na stronach gminy w Kleszczelach działa 16 podmiotów oferujących noclegi. Atrakcyjność turystyczna okolicy i lokalizacja w bezpośrednim sąsiedztwie Puszczy Białowieskiej sprawia, że Kleszczele są ośrodkiem przyciągającym przyjezdnych. Zgodnie z danymi gromadzonymi przez MOKSiR od maja do sierpnia 2015 z pomocy Informacji Turystycznej w Kleszczelach skorzystało 335 osób (z których 187 uzyskało dodatkowe materiały i informacje, 24 odwiedziły kawiarenkę, 18 wypożyczało rowery, 106 zwiedziło wystawy, 46 skorzystało z noclegów w Hładyszce). Zalew Repczyce odwiedziło 21 tysięcy osób, basen kąpielowy w Kleszczelach – 3 tysiące.

Instytucje kulturalne

Publiczne instytucje kultury działające w Kleszczelach to Miejska Biblioteka Publiczna oraz Miejski Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji. Biblioteka mieści się na terenie szkoły w Kleszczelach i jest dostępna w godzinach otwarcia placówki w dni powszednie do godziny 15.30. W placówce zgromadzonych jest ponad 12 tysięcy woluminów. W 2013 roku z biblioteki korzystało 495 czytelników. W 2014 roku biblioteka dysponowała trzema komputerami, z których dwa były podłączone do Internetu³.

Miejski Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji zlokalizowany jest w zabytkowym budynku dawnej szkoły zwanym Hładyszką. Otwarty jest przez sześć dni w tygodniu (poza niedzielami) od 8 do 20. W 2014 roku w MOKSiR odbywały się między innymi zajęcia plastyczne i muzyczne, występy artystów i zespołów, dyskoteki, prelekcje, spotkania, imprezy turystyczne i sportowe oraz inne działania kulturalne, w których uczestniczyły w sumie 2232 osoby⁴.

W Kleszczelach nie działa na stałe żadne kino, teatr ani muzeum publiczne. Lukę tę częściowo wypełniają organizacje pozarządowe oraz osoby prywatne. Działania teatralne prowadzi Stowarzyszenie „Pocztówka” w Policznej, które każdego lata organizuje Międzynarodowy Festiwal Teatralny „Wertep”. Projekcje filmowe – również nieregularne – urządzają organizacje pozarządowe: Pocztówka w Policznej, Stowarzyszenie Kreatorzy Rzeczywistości, a ostatnio także nowo powstałe Bractwo Prawosławne. Organizacje te zajmują się także animacją społeczno-kulturalną mieszkańców. Ponadto w Hładyszce na pierwszym piętrze znajduje się

¹ Dane z Banku Danych Lokalnych GUS.

² Dane GUS z mojapolis.pl.

³ Dane BDL GUS za 2013 i 2014 rok.

⁴ BDL GUS.

prywatna kolekcja minerałów „Ametystowa Komnata”, a na parterze działała galeria rzeźby Sławomira Smyka.

Organizacje obywatelskie i działania kulturalne mieszkańców

Działalność w obszarze szeroko rozumianej kultury prowadzą organizacje: Bractwo Prawosławne, Klub Seniora w MOKSiR, Stowarzyszenie Kreatorzy Rzeczywistości, Stowarzyszenie „Pocztówka” w Policznej, Stowarzyszenie „Stokrotka” w Kuraszewie, Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Kleszczelowskiej, a także Ochotnicze Straże Pożarne (w Dobrowodzie, Daszach, Kleszczelach, Sakach i Policznej). Większość tych organizacji współpracuje z MOKSiR. Część z nich zajmuje się animacją społeczności lokalnej, część skutecznie pozyskuje środki zewnętrzne na prowadzone projekty. W Kleszczelach obecnie nie ma żadnego koła gospodyń wiejskich, choć są plany założenia takiej grupy w Dobrowodzie. Koła gospodyń wiejskich w II połowie XX wieku działały w większości kleszczelowskich wsi i mieszkanki wciąż pamiętają ich aktywność.

W Gminie Kleszczele są także trzy zespoły pieśni tradycyjnej: Dobrowoda, Wiszeńka-Czereszeńka w Suchowolcach i Kalina w Daszach, natomiast przy MOKSiR prowadzone są zajęcia muzyczne dla młodzieży. Jak wynika z danych GUS, w zespołach muzycznych w 2014 roku śpiewało 26 osób. Na terenie gminy zlokalizowane jest boisko Orlik, gdzie odbywają się zajęcia sportowe dla młodzieży oraz działają Młodzieżowy Klub Sportowy „Orzeł” i Ludowy Młodzieżowy Klub Sportowy „Orzeł”. MOKSiR zarządza także kąpieliskiem nad zalewem Repczyce.

Polityka kulturalna Gminy

W 2014 roku wydatki na kulturę w gminie Kleszczele wyniosły 636 584,2 zł. Kwota ta znacznie przekracza sumę 439 623,4 zł wydaną na kulturę w 2013 roku. Dane za 2014 rok plasują Kleszczele na wysokim miejscu w powiecie hajnowskim. Wyższe nakłady poniosły tylko gminy: Narew (639 213,3 zł), Narewka (1 040 579,9) i Hajnówka (2 085 512,7)⁵.

W 2015 roku w Kleszczelach po raz pierwszy odbył się konkurs ofert na wspieranie wartościowych przedsięwzięć z zakresu kultury wśród mieszkańców gminy. W ramach konkursu wyłonione zostały dwie organizacje, które otrzymały od samorządu dofinansowanie w wysokości 7525 zł na ogółem trzy projekty. Ponadto w 2015 roku złożono ofertę na realizację zadania publicznego z pominięciem trybu konkursowego na organizację Festiwalu Teatralnego „Wertep”. To, że pomimo stałych wysokich kosztów utrzymania infrastruktury kultury Gmina wspiera także działania oddolne mieszkańców, świadczy o potencjale rozwojowym kultury w Kleszczelach.

Ponadto podmioty działające w obszarze kultury w gminie skutecznie pozyskują środki zewnętrzne. W 2014 roku w konkursach ogłaszanych przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego wszystkie podmioty kulturalne w Kleszczelach wniosowały w sumie o 765 290 zł, z czego pozyskano ostatecznie 300 000 zł, co stanowi drugą pod względem wysokości kwotę w powiecie. Więcej środków pozyskano tylko na obszarze gminy Hajnówka (435 000 zł)⁶.

Materialne dziedzictwo kulturowe Gminy

Sześć obiektów z obszaru Kleszczel wpisanych jest do rejestru zabytków:

⁵ Informacje z portalu moja-polis.pl na podstawie danych Ministerstwa Finansów.

⁶ Na podstawie danych z moja-polis.pl.

- układ przestrzenny z XVI wieku,
- cmentarz prawosławny,
- cmentarz żydowski,
- kościół parafialny pw. św. Zygmunta, 1907–1910, nr rej.: 696 z 11.03.1988,
- dzwonnica drewniana z 1923 roku, nr rej.: A-237 z 15.07.2009,
- brama w ogrodzeniu, I ćwierć XX wieku, nr rej.: j.w.

Warto zwrócić uwagę na historyczny układ architektoniczny wsi, który część mieszkańców uważa za potencjał, a także na tradycyjną architekturę sakralną, w szczególności zespół cerkiewny w Sakach.

Kultura w gminie Kleszczele - diagnozy lokalne

Badania na poziomie lokalnym prowadzone były w pięciu sołectwach: Daszach, Dobrowodzie, Policznej, Sakach i Suchowolcach. Wraz z aktywnymi mieszkańcami (m.in. sołtysami, opiekunkami świetlic) opracowane zostały zagadnienia i pytania kwestionariuszowe dotyczące potencjału i możliwości miejscowości, a także ich potrzeb. Następnie wspólnie przeprowadziliśmy bezpośrednie rozmowy z około 140 osobami – mieszkankami i mieszkańcami pięciu sołectw. Wyniki analizowane były na warsztatach w świetlicach wiejskich i Hładyszce, gdzie zastanawialiśmy się nad sytuacją różnych grup odbiorców kultury.

1. Dasze

Potencjał kulturalny sołectwa

Podczas prowadzonych badań okazało się, że zdaniem mieszkańców najważniejszymi zasobami kulturalnymi w Daszach są tradycyjne umiejętności rękodzielnicze, zespół „Kalina” oraz lokalna historia. Mieszkanki i mieszkańcy wciąż znają tradycyjne techniki w zakresie hafciarstwa, szydełkowania, tkactwa, tworzenia chodników, dywanów, narzut, wycinanek z papieru, mat ze słomy, koszyków z wikliny i drzewek. Kilka osób (głównie kobiet) nadal zajmuje się tymi rzemiosłami. W Daszach wciąż są krosna. Stąd pochodzi także zespół „Kalina”, który śpiewa tradycyjne pieśni i nadaje miejscowości rozgłos. Ważnym zasobem jest historia lokalna, którą bada i opisuje Marek Martynowicz, mieszkaniec Dasz.

W Daszach jest boisko i świetlica wiejska. Panuje jednak przekonanie, że niewiele się tam dzieje. We wsi nie ma klubu sportowego, a dostęp do świetlicy jest ograniczony. Zdaniem badanych świetlica nie służy mieszkańcom. Nieformalnym miejscem spotkań (głównie mężczyzn) jest sklep, który stanowi centrum życia społecznego.

Najważniejsze potrzeby i problemy

Mimo tradycyjnych umiejętności rękodzielniczych, które wciąż posiadają mieszkańcy, osoby badane obserwują zanik zwyczajów (np. robienia korowaja, organizowania wesel) i spadek zainteresowania tradycjami. Mieszkańcy pamiętają też, że na terenie wsi działały koło gospodyń wiejskich i klub sportowy, których już nie ma.

Brakuje oferty kulturalnej dla dzieci, młodzieży i osób starszych. Dasze przez mieszkańców postrzegane są jako miejscowość, gdzie „nic się nie dzieje”, trudno jest cokolwiek zorganizować, brakuje entuzjazmu i panuje nuda. Zdaniem uczestników warsztatów powinno działać się więcej.

Lista celów i działań wybranych do realizacji w Daszach

1. Zwiększenie integracji mieszkańców, zachęcenie ich do działania:

- aktywizacja mieszkańców w weekendy,
- zapewnienie rozrywki i atrakcji mieszkańcom Dasz i okolic,
- zapewnienie atrakcji i zajęć dla dzieci i młodzieży.

2. Zwiększenie wiedzy na temat pozyskiwania środków, sponsorów, organizowania działań niezależnie od instytucji publicznych:

- nawiązanie współpracy z organizacjami z gminy Kleszczele,
- kontynuowanie i rozwijanie działalności zespołu Kalina,
- zaangażowanie OSP w działania we wsi.

3. Ożywienie świetlicy – stworzenie miejsca spotkań i miejsca do realizacji wydarzeń kulturalnych:

- ożywienie działań na boisku.

4. Rozpowszechnienie historii, kultury, tradycji, gwary i obyczajowości Dasz:

- wykorzystanie umiejętności ludzi związanych z rękodzielnictwem,
- wykorzystanie potencjału i chęci mieszkańców.

2. Dobrowoda

Potencjał kulturalny sołectwa

Mieszkańcy Dobrowody określają swoją aktywność na polu kultury jako wysoką. We wsi działa zespół śpiewaczy, kultywowane są niektóre tradycje, a ponadto istnieją gospodarstwa agroturystyczne.

Za tradycję stanowiącą wizytówkę miejscowości uważa się pieczenie korowaja. Istnieje specyficzny wzór dobrowodzki złożony z dwunastu różyczek i dwunastu ptaszków okalających dużą różę, gdzie umieszcza się pieniądz. Rytuał pieczenia korowaja uznawany jest za tradycję, którą warto zachować i kultywować. Może stać się także atrakcją turystyczną stanowiącą o wyjątkowości wsi.

We wsi znajdują się także zasoby kultury materialnej: kołowrotki, krosna, wyroby rękodzielnicze. Charakterystyczna dla Dobrowody jest historyczna zabudowa i ciekawy układ wsi oddalony od głównych dróg gminy.

Najważniejsze potrzeby i problemy

Główną potrzebą uczestniczących w pracach nad Strategią mieszkańców są integracja i prowadzenie wspólnych działań. Panuje przekonanie, że dawniej mieszkańcy byli bardziej zintegrowani, a obecnie więcej czasu spędzają przed telewizorami w domach niż wspólnie. Uważa się, że zbyt mało się dzieje i kiedyś oferta kulturalna była bogatsza. Brakuje działań skierowanych do dzieci, młodzieży i kobiet, które obecnie pozostają w domach z dziećmi.

Działania prowadzone w Dobrowodzie przez MOKSiR i Stowarzyszenie Kreatorzy Rzeczywistości są doceniane. Dzieci i młodzież chętnie uczestniczą w zajęciach w świetlicy. Dorośli razem z dziećmi sadzili drzewka, malowali przystanek, większość mieszkańców uczestniczy w festynie.

Lista celów i działań wybranych do realizacji w Dobrowodzie

1. Usprawnienie funkcjonowania świetlicy (doposażenie, stworzenie programu, zaangażowanie osoby do koordynacji/animacji).
2. Stworzenie oferty kulturalnej dla mieszkańców, przeciwdziałanie ich wykluczeniu:
 - stworzenie oferty dla osób starszych, integrowanie ich we własnym gronie i z otoczeniem,
 - stworzenie oferty dla dzieci i młodzieży,
 - stworzenie oferty dla kobiet.
3. Tworzenie lokalnej tożsamości poprzez ujawnianie i wykorzystywanie talentów oraz umiejętności mieszkańców:
 - stworzenie stowarzyszenia lub organizacji – ramy działania (np. Koło Gospodyń Wiejskich),
 - dążenie do współpracy z sąsiadami zagranicznymi,
 - komunikacja i współpraca z mieszkańcami z innych miejscowości,
 - integracja mieszkańców – angażowanie do wspólnych działań na rzecz wsi.
4. Kultywowanie i wzmacnianie tradycji lokalnej, kultury miejscowej i ludowej:
 - udokumentowanie i zachowanie kultury materialnej (przywrócenie do stanu używalności przedmiotów, takich jak krosna i kołowrotki),
 - przełożenie tradycji na rozwiązania komercyjne (przy dążeniu do równowagi między tradycją i komercją).
5. Wykorzystanie walorów krajobrazowych, architektonicznych, urbanistycznych:
 - wspieranie agroturystyki.

3. Policzna

Potencjał kulturalny sołectwa

Policzna to sołectwo, w którym działają dwa stowarzyszenia: Pocztówka i Stokrotka. Działania pierwszego z nich mają zasięg ogólnopolski, lecz część projektów Pocztówki skierowana jest

wyłącznie do społeczności wsi. Drugie stowarzyszenie zrzesza kobiety i działa lokalnie. Obecnie jego działalność jest uśpiona.

W Policznej jest świetlica wiejska, w której Stowarzyszenie „Pocztówka” we współpracy z Parafią Podwyższenia Krzyża Pańskiego w Werstoku organizuje comiesięczne tematyczne spotkania mieszkańców i święta okolicznościowe. W sołectwie działa także ochotnicza straż pożarna. Raz do roku w Policznej odbywa się Festiwal Teatralny „Wertep”, podczas którego organizowany jest Długi Stół – święto tradycyjnych potraw, przygotowywanych przez mieszkanki wsi. We wsi mieszkają osoby, które potrafią tkać, szydełkować, wyszywać koronki i wyplatać ze słomy.

Najważniejsze potrzeby i problemy

Mieszkańcy podczas spotkań doszli do wniosku, że mocną stroną wsi jest także chęć do angażowania się. Należy jednak podejmować więcej wspólnych działań angażujących mieszkańców. Świetlica wiejska jest wyremontowana i dostępna – opiekunka mieszka w sąsiednim domu i otwiera ją w razie potrzeby. W miesiącach zimowych temperatura w środku uniemożliwia jednak organizację regularnych spotkań. Potrzebna jest także stała oferta zajęć dla dzieci i rodziców z dziećmi.

Lista celów i działań wybranych do realizacji w Policznej

1. Udostępnienie, wyposażenie i ogrzanie świetlicy:

- wyposażenie świetlicy w gry i materiały dla dzieci.

2. Wspólne obchodzenie świąt:

- wieczorki taneczne, śpiewy, występy zespołów,
- Dni Policznej.

3. Spotkania dla mieszkańców:

- oglądanie filmów,
- wspólne gotowanie, wymiana przepisów,
- imprezy plenerowe (np. kuligi zimą).

4. Edukacja:

- zajęcia z rękodzieła dla dorosłych (np. tworzenie pisanek, kwiatów z bibuły),
- zajęcia teatralne,
- zajęcia z plastyki i rękodzieła dla dzieci,
- zajęcia fotograficzne,
- spotkania z ekspertami z różnych dziedzin.

4. Saki

Potencjał kulturalny sołectwa

Saki mają bogatą historię, którą mieszkańcy znają i są z niej dumni. W miejscowości zarejestrowane jest Stowarzyszenie Kreatorzy Rzeczywistości prowadzące działalność na obszarze całej gminy. Działa także Ochotnicza Straż Pożarna. Mieszkają tu osoby aktywne zainteresowane działaniem na rzecz wsi, co uznawane jest za mocną stronę sołectwa. Podobnie jak w innych miejscowościach także tu są ludzie (głównie starsi), którzy posiadają umiejętności w zakresie wyszywania, szydełkowania, robienia figurek z brzozy i tkactwa. Choć wieś zabudowana jest luźno na rozległym obszarze, po Sakach w okresie Bożego Narodzenia chodzą kolędnicy, a na Zielone Świątki przystrajane są ołtarze. Ponadto na terenie sołectwa mieści się męski monastyr.

Najważniejsze potrzeby i problemy

Zasadniczą potrzebą Sak jest stworzenie stałej oferty dla mieszkańców. Wśród przebadanych osób panowało przekonanie, że zbyt mało się dzieje, a ludzie nie integrują się ze sobą, ponieważ nie mają w co się zaangażować. Brakuje miejsca, które skupiałoby życie towarzyskie, kulturalne i społeczne. W Sakach świetlica nie została wyremontowana odkąd wybudowano ją w latach osiemdziesiątych i obecnie jest w złym stanie. Jej remont należy do ważnych potrzeb miejscowości, gdyż zdaniem mieszkanki i mieszkańców uczestniczących w projekcie to właśnie świetlica powinna funkcjonować jako miejsce spotkań i być dostępna w określonych porach. Ponadto powinny się w niej odbywać wydarzenia kulturalne.

Działania

1. Integracja mieszkańców, podejmowanie wspólnych aktywności:

- aktywizowanie młodzieży,
- udrożnienie komunikacji między mieszkańcami,
- poprawa komunikacji z sąsiednimi miejscowościami,
- nawiązanie kontaktu z monastylem.

2. Podtrzymywanie i propagowanie tradycji, historii, rękodzieła, zwyczajów i obrzędów oraz umiejętności ludzi.

3. Założenie podmiotu zajmującego się kulturą (np. stowarzyszenia, koła gospodyń wiejskich itp.).

4. Remont i wyposażenie świetlicy – świetlica jako centrum wsi, dostępna dla wszystkich:

- stworzenie izby regionalnej lub historycznej, makiety Sak,
- zagospodarowanie świetlicy przez mieszkańców (zaprowadzenie i pilnowanie porządku, wspólna odpowiedzialność),
- zatrudnienie animatora przez MOKSiR w wyznaczonych dniach i godzinach,
- przygotowanie stałej oferty kulturalnej w świetlicy (np. regularne spotkania, święta),
- stworzenie w świetlicy miejsca dla dzieci oraz rodziców z dziećmi.

5. Suchowolce

Potencjał kulturalny sołectwa

Suchowolce to sołectwo o jednolitej historycznej zabudowie, które w przeszłości wygrywało konkursy na najbardziej zadbaną wieś. Pamięć o tym wciąż była żywa wśród badanych mieszkańców. Obecnie jednak przez centrum Suchowolców przebiega droga krajowa, a wieś się wyludnia i zamieszkują ją głównie osoby starsze, z których część niechętnie wychodzi z domu. W Suchowolcach działało kiedyś koło gospodyń wiejskich, o czym pamiętają starsze mieszkanki. Suchowolce to wieś muzykująca – działa tu zespół pieśni tradycyjnych Wiszeńka-Czereszeńka, a także zespoły i osoby prywatne grające muzykę popularną. We wsi jest także wyremontowana świetlica, która wciąż jednak potrzebuje dodatkowych inwestycji. We wsi mieszkają osoby, które posiadają umiejętności w zakresie rękodzieła (wyszywanie, tkanie, robienie na drutach, wyplatanie z brzozy i ze słomy), którymi są gotowe się dzielić. Część tradycyjnego rękodzieła zanika, ponieważ nikt go nie skupuje, jak to było w przeszłości.

Najważniejsze potrzeby i problemy

Zasadniczą potrzebą Suchowolców jest zapewnienie oferty kulturalnej dla osób starszych, które stanowią większość mieszkańców wsi. Potrzebne są regularne spotkania, które umożliwiłyby mieszkańcom wyjście z domu i integrację. We wsi w trakcie badań (poza sporadycznymi festynami) nic się nie działo. Podobnie jak w innych miejscowościach istnieje potrzeba zatrudnienia osoby, która będzie organizować życie w świetlicy i regularnie udostępniać ją mieszkańcom.

Działania

1. Ożywienie świetlicy wiejskiej:

- regularne spotkania w świetlicy (raz na miesiąc), w ramach których odbywać się będą pogadanki, pokazy filmowe, wieczory muzyczne itp.,
- organizacja warsztatów m.in. tradycyjnego rękodzieła włączających osoby starsze w roli ekspertów.

2. Nawiązanie współpracy z innymi instytucjami i organizacjami w celu ożywienia życia kulturalnego wsi.

3. Zorganizowanie w ciągu roku jednej imprezy plenerowej łączącej wszystkich mieszkańców (np. Święto Grzyba).

4. Wygospodarowanie miejsca na większe spotkania w plenerze.

Podsumowanie: Kultura w sołectwach Gminy Kleszczele

Kultura stanowi wielki potencjał rozwojowy gminy Kleszczele. Wciąż żywe są tu tradycje. Święta obchodzi się wspólnie. Część mieszkańców rekultywuje stare zwyczaje (na przykład pieczenie korowaja w Dobrowodzie). Bliskość granicy białoruskiej przyczynia się do zwiększenia różnorodności kulturowej i jest postrzegana przez mieszkańców jako mocna strona lokalizacji gminy. Organizowane są Wigilie Ekumeniczne. Wciąż żywe są umiejętności w zakresie hafciarstwa, szydełkowania, wikliniarstwa, tkactwa, plecionkarstwa, stolarstwa i innych rzemiosł. Mimo że z powodu braku rynku zbytu posiadające je osoby coraz rzadziej je wykorzystują, deklarują chęć podzielenia się nimi z innymi mieszkańcami. Zachowywane są także tradycyjne przepisy kulinarne.

Ważnym zasobem w gminie jest pamięć lokalna: mieszkańcy dobrze pamiętają wydarzenia i lokalne historie, gromadzą wciąż nowe informacje. Pamiętają także o tym, że kiedyś wsie były bardziej zintegrowane, a ludzie chętniej angażowali się w działania społeczne. Można do tej pamięci nawiązać, organizując nowe inicjatywy. Mieszkańcy mają podzielone zdanie co do możliwości zmiany. W niektórych sołectwach dominuje przekonanie, że w dziedzinie kultury niewiele można zrobić, w innych mieszkańcy dostrzegają szanse i możliwości.

Główną potrzebą zgłaszaną we wszystkich badanych sołectwach jest zapewnienie ludziom warunków, które skłoniłyby ich do wyjścia z domów. Mieszkańcy nie oczekiwali organizacji atrakcyjnych zajęć i warsztatów, ale stworzenia przyjaznej przestrzeni, w której można by się spotkać i porozmawiać lub wspólnie obejrzeć film. Należy zatrudnić osoby, które będą regularnie (lecz nie codziennie) udostępniały świetlice wiejskie i animowały tam działania. Potrzebna jest także koordynacja inicjatyw różnych podmiotów działających w dziedzinie kultury, której skutkiem będzie wyrównanie dostępu do oferty kulturalnej w różnych miejscowościach. Obecnie dostęp ten jest bardzo zróżnicowany.

Grupy odbiorców kultury

Podczas prac nad Strategią w Gminie zidentyfikowane zostały trzy główne grupy odbiorców kultury, których potrzeby się różnią, co warto wziąć pod uwagę, projektując działania Strategii. Są to: 1) rodzice z małymi dziećmi, dla których obecnie poza festynami nie ma żadnej stałej oferty kulturalnej, 2) młodzież oraz 3) osoby starsze, czyli grupy, które mają więcej wolnego czasu i są gotowe zorganizować się i działać wspólnie. Specyficzne potrzeby kulturalne tych grup zostały szerzej przeanalizowane podczas warsztatów w Miejskim Ośrodku Kultury, Sportu i Rekreacji w Kleszczelach.

1. Rodzice z dziećmi

Jak wynika z analizy, są to osoby, które mają znaczne ograniczenia czasowe i ze względu na brak skierowanej do dorosłych z małymi dziećmi oferty nie mogą spędzać czasu poza domem. Obecnie oferta kulturalna tego rodzaju jest dość uboga: są to przede wszystkim imprezy plenerowe, takie jak Dzień Rodziny czy Dni Kleszczel. Miejsca, gdzie mogą się spotykać, to plac zabaw w Kleszczelach, zalew lub park. Takich miejsc brakuje we wsiach.

Osoby te potrzebują przede wszystkim miejsca spotkań, gdzie mogłyby przebywać razem z dziećmi. Ze względu na ograniczenia czasowe nastawione są raczej na odbiór kultury.

2. Młodzież

Drugą ważną grupą jest młodzież, którą podczas warsztatu trudniej było jednoznacznie scharakteryzować. To bardzo zróżnicowana grupa, z której część zamieszkująca tereny wiejskie doświadcza wykluczenia (z badań wynika, że jest postrzegana jako destrukcyjna). Jest to grupa o znacznych możliwościach i potencjale kreatywności, która została określona jako „uśpiona”. Osoby młode chętnie uczestniczą w zajęciach sportowych i kierowanych do nich warsztatach. Gdy widzą cel, potrafią się organizować.

Najważniejsze potrzeby młodzieży to stworzenie miejsca spotkań i wyłonienie osoby gotowej animować tę grupę. Ważną potrzebą młodzieży jest także edukacja nieformalna, a także organizacja wspólnych inicjatyw oddolnych, która pomogłaby członkom tej grupy poznać własny potencjał.

3. Osoby starsze

Jak wynika z danych ilościowych dotyczących mieszkańców gminy, osoby starsze to grupa z roku na rok coraz liczniejsza. Jest to bardzo zróżnicowana zbiorowość. W tej grupie wiekowej są zarówno osoby samotne, które niechętnie wychodzą z domów, jak i bardzo aktywne, działające w lokalnych organizacjach. To grupa, która zwraca szczególną uwagę na tradycję i historię i ma na ten temat najrozleglejszą wiedzę. Z grupy tej rekrutują się zespoły śpiewacze w gminie.

Jak wynika z analizy przeprowadzonej na warsztacie, osoby starsze w Kleszczelach to grupa wiekowa o bardzo dużym potencjale. Część przedstawicieli tej grupy posiada więcej wolnego czasu od innych i chętnie służy pomocą. Grupę tę charakteryzuje także ciekawość.

Najważniejsze potrzeby osób starszych to zajęcia dotyczące aktywności fizycznej i zdrowia, umożliwienie swobodnej rozmowy i spotkań, dowartościowanie i możliwość zrobienia czegoś dla innych.

Działania

I. Współpraca na rzecz kultury

Jak wynika z części diagnostycznej Strategii, na terenie gminy w obszarze kultury działają liczne zróżnicowane podmioty formalne i nieformalne, instytucje publiczne, organizacje pozarządowe oraz osoby prywatne. Zdarza się, że podobne inicjatywy są prowadzone równolegle przez kilka podmiotów. Brakuje wymiany wiedzy pomiędzy bardziej doświadczonymi instytucjami i organizacjami a początkującymi grupami aktywnych mieszkańców. Ponadto mniej aktywni mieszkańcy nie zawsze wiedzą o dostępnej ofercie w obszarze kultury.

Działania w priorytecie I mają przyczynić się do sieciowania licznych podmiotów działających w sferze kultury, wymiany doświadczeń i współpracy między nimi. Celem jest realizacja potrzeb mieszkańców i dotarcie z ofertą do wszystkich grup odbiorców kultury w Gminie.

Liderem wszystkich działań w tym priorytecie jest Miejski Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Kleszczelach. Partnerami są wszystkie podmioty publiczne i niepubliczne działające w obszarze kultury.

Obszar	Działanie	Podmioty odpowiedzialne
1. Informacja kulturalna	Wydawanie informatora kulturalnego w wersji papierowej co dwa miesiące.	MOKSiR
	Publikowanie informacji o planowanych działaniach kulturalnych w „Biuletynie Informacyjnym”.	MOKSiR <u>współpraca</u> : Urząd Miejski
	Zaktualizowanie i prowadzenie strony internetowej MOKSiR.	MOKSiR
	Zainstalowanie zewnętrznych tablic w sołectwach informujących o planowanych działaniach kulturalnych w sołectwie i gminie.	MOKSiR <u>współpraca</u> : Urząd Miejski
2. Wymiana informacji na temat prowadzonych i planowanych działań	Cykliczne coroczne spotkania wszystkich podmiotów działających w obszarze kultury, podczas których planowana będzie oferta kulturalna na kolejny rok kalendarzowy.	MOKSiR <u>współpraca</u> : wszystkie podmioty działające w obszarze kultury, m.in.: Urząd Miejski, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Miejska Biblioteka Publiczna, Zespół Szkół w Kleszczelach, organizacje pozarządowe, ochotnicze straże pożarne i grupy nieformalne mieszkańców

3. Podnoszenie kompetencji we wszystkich podmiotach działających na rzecz kultury	Wykorzystanie uroczystości gminnych do zacieśnienia współpracy między podmiotami. Współorganizacja wydarzeń (np. Dzień Rodziny, Dni Kleszczel, Wigilia Ekumeniczna).	MOKSiR <u>współpraca</u> : wszystkie podmioty działające w obszarze kultury
	Wymiana informacji na temat dostępnych szkoleń i programów rozwojowych. Dzielenie się wiedzą i doświadczeniem.	Osoba zatrudniona w UM lub MOKSiR, do której zadań należy będzie pisanie wniosków o dofinansowanie m.in. projektów kulturalnych i monitorowanie oferty edukacyjnej i rozwojowej dla instytucji kultury. <u>współpraca</u> : MOKSiR, NGO, OSP, kluby sportowe, niesformalizowane grupy mieszkańców
4. Współpraca w zakresie pozyskiwania funduszy na rozwój infrastruktury kultury, działalność kulturalną i kształcenie kadr	Wymiana informacji na temat konkursów grantowych (drogą mailową i w formie ustnych/pisemnych ogłoszeń).	Osoba zatrudniona w UM lub MOKSiR, do której zadań należy będzie pisanie wniosków o dofinansowanie m.in. projektów kulturalnych i monitorowanie oferty edukacyjnej i rozwojowej dla instytucji kultury.

II. Miejsca kultury

Głównym problemem, na który odpowiadają działania w priorytecie II, jest niedostępność świetlic wiejskich dla mieszkańców wsi. Pomimo tego, że większość świetlic w Gminie została wyremontowana, przez dłuższą część roku są one zamknięte i niedostępne. Brakuje miejsc, w których społeczność mogłaby się spotykać. Istnieje również potrzeba stworzenia miejsca spotkań dla osób młodych w Kleszczelach.

Celem priorytetu jest stworzenie w świetlicach centrów życia kulturalnego i społecznego wsi, przestrzeni do działalności kulturalnej i realizowania oddolnych inicjatyw mieszkańców.

Podmiotem odpowiedzialnym za realizację priorytetu jest MOKSiR, pod którego opieką są świetlice wiejskie. Realizacja działań nie jest jednak możliwa bez bliskiej współpracy sołtysów, organizacji pozarządowych, ochotniczych straży pożarnych i opiekunów świetlic.

Obszar	Działanie	Podmioty odpowiedzialne
1. Świetlica jako centrum animacji lokalnego życia kulturalnego i społecznego	Systematyczne inicjowanie, inspirowanie i zachęcanie do spotykania się mieszkańców.	MOKSiR <u>współpraca:</u> opiekunowie świetlic, sołtysi, radni, lokalni liderzy, OSP, NGO
	Ciągłe monitorowanie potrzeb różnych grup mieszkańców przy okazji spotkań w świetlicach.	
	Cykliczne większe działania w świetlicach (np. święta wsi) przynajmniej raz w roku.	
	Mniejsze działania (m.in. spotkania, warsztaty, projekcje, śpiewy, potańcówki) raz w miesiącu.	
	Włączenie organizacji pozarządowych i grup nieformalnych działających na terenie gminy do prowadzenia projektów w świetlicach.	MOKSiR <u>współpraca:</u> opiekunowie świetlic, sołtysi, radni, lokalni liderzy, OSP, NGO
	Zatrudnienie animatorów w określone dni miesiąca/tygodnia w świetlicach, z których korzystają liczniejsze grupy mieszkańców.	MOKSiR <u>współpraca:</u> NGO, OSP
	Określenie stałych dni i godzin otwarcia wszystkich świetlic po konsultacjach z mieszkańcami wsi.	MOKSiR <u>współpraca:</u> sołtysi, opiekunowie świetlic
	Umożliwienie mieszkańcom realizacji inicjatyw oddolnych w świetlicach.	MOKSiR <u>współpraca:</u> opiekunowie świetlic, organizacje pozarządowe działające we wsiach, OSP, grupy
	Inspirowanie działań i spotkań przez pracowników MOKSiR w miejscowościach, w których brakuje	

3. Rozbudowa infrastruktury wokół świetlic i doposażenie	lokalnych liderów, a mieszkańcy nie organizują się.	nieformalne mieszkańców, sołtysi
	Dostosowanie świetlic do potrzeb różnych grup mieszkańców wsi.	MOKSiR
	Wyposażenie świetlic w gry i materiały edukacyjne dla dzieci i młodzieży.	<u>współpraca:</u> Urząd Miejski, rady sołeckie, organizacje pozarządowe, OSP, firmy prywatne z obszaru wsi, nieformalne grupy mieszkańców, MBP
	Stworzenie biblioteczek w świetlicach, pozyskanie książek i czasopism od mieszkańców i we współpracy z Miejską Biblioteką Publiczną.	
	Dekoracja wnętrz budynków.	
4. Otwarcie świetlicy w Kleszczelach	Zapewnienie gorących napojów dla osób odwiedzających świetlice.	
	Zagospodarowanie przestrzeni wokół świetlic pod kątem organizacji imprez plenerowych.	MOKSiR <u>współpraca:</u> Urząd Miejski, Rady Sołeckie, organizacje pozarządowe, OSP, firmy prywatne z obszaru wsi
	Utworzenie placów zabaw wokół wybranych świetlic.	MOKSiR
	Założenie tam ogrodów kwiatnych i owocowych przy współpracy z mieszkańcami i na bazie ich zasobów.	<u>współpraca:</u> Urząd Miejski, Rady Sołeckie, organizacje pozarządowe, OSP, firmy prywatne z obszaru wsi, nieformalne grupy mieszkańców, mieszkanki i mieszkańcy sołectw
	Zagospodarowanie dawnej siedziby MOKSiR w centrum Kleszczel.	MOKSiR <u>współpraca:</u> Urząd Miejski, NGO, młodzież
4. Otwarcie świetlicy w Kleszczelach	Zbadanie potrzeb i oczekiwań grup przyszłych odbiorców (w szczególności młodzieży i rodziców) i stworzenie oferty świetlicy na podstawie analizy potrzeb.	MOKSiR <u>współpraca:</u> Urząd Miejski, NGO, młodzież

III. Kultura motorem integracji

Głównym celem priorytetu III jest umożliwienie realizacji potrzeb wszystkim grupom mieszkańców Gminy. Adresatami działań w priorytecie są zarówno poszczególne grupy wiekowe odbiorców kultury, jak i wszyscy mieszkańcy sołectw i miasta Kleszczele, którzy dzięki udziałowi w wydarzeniach kulturalnych mogą się poznawać i integrować.

Drugim ważnym celem jest zapobieganie wykluczeniu społecznemu przez włączenie dotychczas nieaktywnych mieszkańców do współorganizowania działań kulturalnych, co przyczyni się u tej grupy do wzrostu poczucia wpływu na jej najbliższe otoczenie. Działania te będą realizowane w bliskiej współpracy z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej.

Obszar	Działania	Podmioty odpowiedzialne
1. Tworzenie oferty kulturalnej integrującej wszystkie grupy mieszkańców	Dostosowanie oferty kulturalnej do potrzeb różnych grup wiekowych (m.in. rodziców z małymi dziećmi, dzieci, młodzieży, osób starszych).	MOKSiR <u>współpraca:</u> opiekunowie świetlic, rady sołeckie, NGO OSP, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
	Stworzenie punktów opieki nad dziećmi w świetlicach.	MOKSiR <u>współpraca:</u> opiekunowie świetlic, rady sołeckie, NGO
	Zapewnienie oferty dla dzieci i młodzieży w okresie wakacyjnym/feryjnym w świetlicach (np. zajęcia filmowe, taneczne, gry). Zajęcia pozalekcyjne dla dzieci i młodzieży w roku szkolnym.	MOKSiR <u>współpraca:</u> opiekunowie świetlic, rady sołeckie, NGO OSP, Zespół Szkół w Kleszczelach, Miejska Biblioteka Publiczna
	Stworzenie oferty kulturalnej integrującej wszystkich mieszkańców, np. wspólne śpiewanie kołęd, zabawy taneczne, turnieje szachowe, gry, warsztaty kulinarne, rękodzielnicze, pokazy filmowe (wydarzenia odbywające się kilka razy w miesiącu). Imprezy plenerowe dla wszystkich mieszkańców (np. rajdy rowerowe, ogniska, gry terenowe).	MOKSiR <u>współpraca:</u> opiekunowie świetlic, rady sołeckie, NGO OSP
2. Włączanie przez kulturę do życia społecznego	Włączanie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym do współorganizowania działań kulturalnych.	MOKSiR <u>współpraca:</u> Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, opiekunowie świetlic
3. Wydarzenia kulturalne jako element wymiany pomiędzy sołectwami	Zapraszanie aktywnych osób i organizacji z obszaru Gminy do prowadzenia działań kulturalnych w sołectwach.	MOKSiR <u>współpraca:</u> radni, rady sołeckie, opiekunowie świetlic, organizacje pozarządowe, OSP, grupy nieformalne mieszkańców
	Współorganizowanie imprez kulturalnych przez mieszkańców kilku sołectw.	
	Udział mieszkańców sołectwa w wydarzeniach organizowanych przez inne sołectwo.	

IV. Kultura motorem rozwoju

Celem priorytetu IV jest wykorzystanie bogatego dziedzictwa kulturowego Gminy do stworzenia oferty promocyjnej. Dzięki wykorzystaniu lokalnych zasobów kulturowych we wsiach, takich jak obrzędy, umiejętności w zakresie tradycyjnego rzemiosła i rękodzieła czy kuchnia, może zostać stworzona marka poszczególnych miejscowości, która przyczyni się do rozwoju poszczególnych sołectw i integracji mieszkańców wokół dziedzictwa kulturowego.

Podmiotem odpowiedzialnym za większość działań jest Urząd Miejski we współpracy z Miejskim Ośrodkiem Kultury, Sportu i Rekreacji oraz wszystkimi innymi podmiotami działającymi w obszarze turystyki i rekreacji.

Obszar	Działania	Podmioty odpowiedzialne
1. Stworzenie oferty turystycznej na podstawie lokalnych tradycji	Identyfikacja i opis zasobów kulturowych: atrakcyjnych miejsc, zabytków, tradycji, wydarzeń historycznych Gminy.	Urząd Miejski współpraca: MOKSiR, rady sołeckie, organizacje pozarządowe, opiekunowie świetlic, rady parafialne, chóry i zespoły muzyczne, kluby sportowe, ochotnicze straże pożarne, właściciele gospodarstw agroturystycznych
	Szczegółowy opis bazy turystycznej i wypoczynkowej pod kątem dziedzictwa kulturowego. Zamieszczenie informacji o bazie turystycznej na stronie internetowej z możliwością rezerwacji miejsc przez Internet we współpracy z właścicielami kwater.	
2. Wizerunek miejscowości oparty o dziedzictwo kulturowe	Nawiązanie współpracy w zakresie tworzenia i promowania oferty z organizacjami turystyczno-kulturalnymi z powiatu hajnowskiego i lokalnymi organizacjami turystycznymi.	Urząd Miejski współpraca: MOKSiR, rady sołeckie, organizacje pozarządowe, OSP
	Określenie we współpracy z mieszkańcami cech wyróżniających poszczególne wsie (m.in. miejsca, osoby, wydarzenia, ginące zawody, historie, przepisy kulinarne). Stworzenie wizerunku wsi.	Urząd Miejski, MOKSiR współpraca: sołtysi, organizacje pozarządowe, opiekunowie świetlic, rady parafialne, chóry i zespoły muzyczne, kluby sportowe, ochotnicze straże pożarne
	Dostosowanie świetlic wiejskich do stworzonego wizerunku wsi.	
	Zebranie historii wiążących się z wsiami. Nagranie pieśni zespołów tradycyjnych w Dobrowodzie, Suchowolcach, Daszach. Opublikowanie zebranych historii, opisów wydarzeń historycznych, fotografii.	Urząd Miejski, MOKSiR współpraca: sołtysi, organizacje pozarządowe, opiekunowie świetlic, rady parafialne, chóry i zespoły muzyczne, kluby sportowe, ochotnicze straże pożarne

3. Promocja gminy w oparciu o dziedzictwo kulturowe	Upowszechnienie tradycyjnego rękodzieła (np. tkactwo, wytwarzanie chodników, dywanów).	Urząd Miejski, MOKSiR <u>współpraca:</u> osoby zajmujące się rzemiosłem i rękodziełem we wsiach sołtysi, organizacje pozarządowe, opiekunowie świetlic, rady parafialne, chóry i zespoły muzyczne, kluby sportowe, ochotnicze straże pożarne,
	Promocja wsi i świetlic pod kątem lokalnego dziedzictwa.	Urząd Miejski, MOKSiR <u>współpraca:</u> sołtysi, organizacje pozarządowe, opiekunowie świetlic, rady parafialne, chóry i zespoły muzyczne, kluby sportowe, ochotnicze straże pożarne
	Opracowanie szlaków tematycznych dotyczących kultury w Gminie (np. szlak cerkwi, miejsc pamięci, kulinarny).	Urząd Miejski <u>współpraca:</u> MOKSiR, Miejska Biblioteka Publiczna, organizacje pozarządowe, OSP, rady sołeckie, kluby sportowe
	Wydanie map (m.in. pieszej, rowerowej) z zaznaczonymi trasami zwiedzania.	
	Promocja oferty kulturalnej Gminy Kleszczele.	Urząd Miejski <u>współpraca:</u> MOKSiR, Miejska Biblioteka Publiczna, organizacje pozarządowe, OSP, rady sołeckie, właściciele gospodarstw agroturystycznych, firmy prywatne
	Stworzenie kulturalno-turystycznej oferty Gminy w Internecie, zawierającej m.in. kalendarz imprez kulturalnych, bazę teleadresową, interaktywną mapę.	
	Druk materiałów promocyjnych. Wydanie folderu promującego gminę wraz z ofertą inwestycyjną.	
	Promocja turystyczno-kulturalnej oferty Gminy w mediach społecznościowych, radiu i telewizji regionalnej.	
	Otwarcie punktu informacji turystycznej w MOKSiR.	MOKSiR <u>współpraca:</u> Urząd Miejski, właściciele gospodarstw agroturystycznych
	Nawiązanie współpracy w zakresie tworzenia oferty turystycznej z ościennymi gminami, organizacjami turystycznymi i organizacjami	Urząd Miejski

pozarządowymi działającymi w
obszarze lokalnej kultury i tradycji.

współpraca: Związek Gmin
Regionu Puszczy
Białowieskiej

Monitoring i ewaluacja

Monitoring prowadzony będzie co roku podczas spotkań podmiotów działających w sferze kultury. Za monitoring i ewaluację odpowiedzialny jest Miejski Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Klszczelach, któremu wszystkie podmioty prowadzące działania kulturalne w Gminie zobowiązane są dostarczyć dane za każdy rok. W 2020 roku nastąpi podsumowanie realizacji Strategii i ewaluacja.

Obszar	Wskaźniki
I. Współpraca na rzecz kultury	
1. Informacja kulturalna	<p>Wydanie i dystrybucja 20 numerów informatora kulturalnego.</p> <p>Założona i prowadzona jedna strona internetowa MOKSiR. Wzrost liczby unikalnych wejść na stronę.</p> <p>Liczba zainstalowanych tablic informacyjnych w dziesięciu sołectwach.</p> <p>Liczba opublikowanych informacji kulturalnych w „Biuletynie Informacyjnym” Gminy Kleszczele (10).</p>
2. Wymiana informacji między podmiotami na temat prowadzonych i planowanych działań	Stworzona 1 baza podmiotów działających w obszarze kultury.
3. Podnoszenie kompetencji we wszystkich podmiotach działających na rzecz kultury	Coroczny wzrost liczby wpisów w bazie.
4. Współpraca w zakresie pozyskiwania funduszy na rozwój infrastruktury kultury, działalność kulturalną i kształcenie kadr	
II. Miejsca kultury	
1. Świetlica jako centrum animacji lokalnego życia kulturalnego i społecznego	<p>Liczba wydarzeń kulturalnych angażujących różne grupy mieszkańców wsi (1 w roku w każdej świetlicy).</p> <p>Liczba spotkań, które odbyły się w świetlicy (zależnie od wielkości wsi i aktywności mieszkańców, nie mniej niż raz w miesiącu).</p>
2. Świetlica jako miejsce otwarte i dostępne dla wszystkich mieszkańców	<p>Liczba zrealizowanych oddolnych inicjatyw w świetlicach wiejskich (minimum 1 na świetlicę).</p> <p>Liczba godzin pracy animatorów w poszczególnych wsiach ze świetlicami (praca minimum raz w miesiącu).</p> <p>Liczba godzin udostępniania świetlic (minimum raz w miesiącu).</p>

3. Rozbudowa infrastruktury wokół świetlic i doposażenie	<p>Liczba założonych bibliotekzek (w minimum połowie świetlic).</p> <p>Liczba założonych placów zabaw i/lub ogrodów przy świetlicach (wszystkie miejscowości).</p> <p>Liczba świetlic wyposażonych w gry, zabawki, materiały edukacyjne, podstawowe wyposażenie kuchenne do przygotowania gorących napojów (wszystkie świetlice w okresie sprawozdawczym).</p>
4. Otwarcie świetlicy w Kleszczelach	<p>Liczba godzin zajęć, które odbyły się w świetlicy (minimum raz w tygodniu).</p> <p>Liczba uczestników zajęć w różnych grupach wiekowych (dzieci, młodzież, rodzice).</p>
III. Kultura motorem integracji	
1. Tworzenie oferty kulturalnej integrującej wszystkie grupy mieszkańców	Realizacja rocznie minimum jednego wydarzenia skierowanego do wszystkich mieszkańców każdej wsi.
2. Włączanie poprzez kulturę do życia społecznego	Wzrost liczby uczestników wydarzeń.
3. Wydarzenia kulturalne jako element wymiany pomiędzy sołectwami	<p>Pozytywna ocena wydarzeń przez uczestników.</p> <p>Liczba stworzonych miejsc przyjaznych małym dzieciom (w miejscowościach, gdzie mieszkają rodzice z dziećmi).</p> <p>Liczba przeprowadzonych godzin zajęć dla dzieci i młodzieży (minimum raz na kwartał w każdej świetlicy wiejskiej).</p>
IV. Kultura motorem rozwoju	
1. Stworzenie oferty turystycznej na podstawie lokalnych tradycji	Stworzona 1 baza turystyczna i noclegowa Gminy dostępna w Internecie.
2. Wizerunek miejscowości oparty o dziedzictwo kulturowe	<p>Liczba nagrań tradycyjnych pieśni (minimum 3 – w miejscowościach, gdzie działają zespoły śpiewacze).</p> <p>Liczba publikacji lokalnych historii w najaktywniejszych wsiach.</p> <p>Liczba świetlic wyposażonych pod kątem dziedzictwa kulturowego wsi (minimum 2).</p>
3. Promocja gminy w oparciu o dziedzictwo kulturowe	<p>Liczba wytyczonych i opublikowanych szlaków. Liczba wydanych map (minimum 1).</p> <p>Opublikowany i rozdystrybuowany jeden folder promocyjny.</p> <p>Otwarty i działający punkt informacji turystycznej w MOKSiR.</p>

Strategia została dofinansowana w ramach programu Obywatele dla Demokracji, finansowanego z Funduszy EOG.

